

Kateřina Balunová, učo. : 114180

Eva Hanáková, učo . : 143873

Eva Kubáčková, učo. : 74757

Anna Sedláčková, učo. :143662

Datum odevzdání: 5. května 2005

Prezentace do předmětu Teorie a metody sociální práce

Téma : **Antiopresivní přístup**

Rámcem pro antiopresivní přístup je založen na Phillipsonově (1992) modelu antiopresivního přístupu. Model bere jako dané uvědomění si reality utlačování a nerovností, které existují ve společnosti. Klade důraz na formování hodnotového žebříčku, vyhledávání znalostí a rozvinutí schopností, kterými můžeme potírat útlak a nerovnosti. Model nikdy není statický, neustále musíme vyhodnocovat svoje jednání. Lynn (1991) navrhuje užití systému sebeevaluce, který nám umožní rozvinout antiopresivní perspektivu. Tuto perspektivu lze rozvinout jedině za předpokladu, že máme rozvinutý systém kritické sebeanalýzy.

Aplikace modelu

Pro aplikaci modelu jsme si vybraly případ Kate. Kate je třicetiletá černoška, matka dvou dětí, pětileté Nancy a sedmileté Mary Ann. Po narození mladší dcery se duševní zdraví Kate zhoršilo, což vedlo k rozpadu jejího manželství. Kate nebyla schopná sama zvládnout své psychické problémy a starost o děti, a tak se přestěhovala za svými rodiči. Dvaasedmdesátiletý otec Kate Tom je v natolik špatném zdravotním stavu, že je závislý na péči své manželky, šedesátileté Ann. Po přestěhování k rodičům Kate nechávala stále častěji péči o své děti na matce, pro kterou to bylo velice náročné. Přesto cítí, že přítomnost vnuček má velmi pozitivní vliv na stav jejího manžela. Vzhledem ke špatnému duševnímu zdraví Kate je jediným člověkem, se kterým může Ann o svých problémech mluvit, její druhá dcera Suzie, se kterou se vídá jedenkrát týdně.

Osobní postoje jednotlivých účastníků terapie:

Kate: „Opravdu mám pocit, že potřebuji jít do nemocnice pro pomoc, ale po předchozí zkušenosti mám strach, že si mě tam nechají. Doktoři si totiž myslí, že jsem blázen. Prášky, které mi předepsali, neberu, mám pocit, že mi nepomáhají. Sestra Suzie se na mě proto zlobí. Ráda bych byla jako moje matka. Daří se jí zvládat péči o mé dcery a mého otce. Nikdy jsem vlastně děti nechtěla, ale teď, když

je mám, cítím, že bych měla být schopna být dobrou matkou. Ráda bych si někdy odpočinula, mám pocit, že pak bych byla věci schopna lépe zvládat. Tomuhle ale doktoři nerozumí. Myslí si, že když mám matku, která mi s dětmi pomůže, je vše v pořádku.“

Mary Ann: „Pořád se baví o mé matce. Cítím, že nechtějí, abych je slyšela o tom mluvit, ale já bych s nimi o tom chtěla mluvit, mám pocit, že tomu rozumím. Jsem z toho opravdu smutná, někdy nejdu do školy, abych mohla být s matkou, když je smutná.“

Tom: „Jsem hrozně unavený. Je mi moc líto, že nemůžu pomoci Ann s dětmi. Mám vnučky moc rád, ale někdy bych si přál, abychom mohli být s Ann chvíli sami. Chtěl bych, aby si Kate sehnala jinou pomoc, abychom si mohli dát své životy zase dohromady.“

Ann: „Mám velký strach o Nancy a Mary Ann, co se s nimi stane, až tady nebudu. Mluvila jsem se Suzie a ta má obavu, co bude se mnou a mým manželem. Suzie si myslí, že by Kate měly pomoci sociální služby a nemocnice. Já sama si tím nejsem tak jistá, pracovala jsem a zařizovala jsem si celý život sama, ale Suzie se v tom asi vyzná lépe.“

Suzie: „Myslím si, že není důvod, aby rodina takto trpěla, má přece právo na služby státu. Kate by byla schopna žít sama, pokud by se jí dostalo správné pomoci.“

Úkolem terapeuta je vyslechnout příběh každého zúčastněného. Musíme si však být vědomi skutečnosti, že ne všichni budou ochotni nám svůj příběh vyprávět. Příběhy mohou být nahlíženy jako záležitosti odpovědnosti jednotlivce, strukturálních znevýhodnění či povinnosti ze zákona.

Suzie navštívila oddělení sociálních služeb s Ann. Sociální pracovník navštívil rodinu a zpozoroval, že Kate se chce přestěhovat do vlastního bytu, ale má obavu, jak by zvládala žít sama a starat se o děti bez pomoci matky. Sociální pracovník dále zjistil, že Mary Ann v posledních dvou měsících méně navštěvuje školu a je velmi citově vázaná na svou matku a prarodiče. Nancy je podle něj na své matce zcela závislá, ale má silné pouto i k Mary Ann, která ji často vypravuje do školy. Tom je duševně čilý a kromě občasné pomoci své ženy s úkony každodenního života zcela nezávislý. Schází mu jen dříve častá setkávání s přáteli. Ann se cítí být péčí o své příbuzné vyčerpaná, ale nikdy nepovzbuzovala Kate k samostatnému životu, protože má obavu, zda by si Kate dokázala sama poradit. Podle sociálního pracovníka má Ann také výčitky svědomí vůči své druhé dceři Suzie, na jejíž osobní problémy jí vůbec nezbyvá kvůli Kate čas ani energie. Suzie má pocit, že její rodiče od té doby, co se k nim přestěhovala Kate, hodně zestárli. Domnívá se, že sociální služby, nemocnice i praktický lékař v péči o Kate selhaly, protože neprojevíly dostatečný zájem.

Celá rodina si uvědomuje, že stávající situace začíná být čím dál více stresující a že by mohla ohrozit dosud fungující vztahy v rodině. Sociální pracovník pomohl Kate spojit se s komunitní podpůrnou sítí. Sociální pracovník přebírá roli advokáta Kate ve styku s bytovým oddělením. Kate není ze zákona oprávněna užívat byt svých rodičů, mlže být tedy definována jako bezdomovec. Tento argument sociální pracovník použil ve styku s bytovým oddělením. Sociální pracovník apeloval na oddělení kvůli prevenci rozpadu rodiny a ochraně práv dětí, které byly definovány jako potřebné. Sociální pracovník dále si promluvil s Mary Ann ohledně školní docházky. Poté sociální pracovník zvážil potřeby Toma a Ann.

Neil Thompson

- teorie čerpá ze sociologie a sociální psychologie. Společnost je charakterizována diferenciací. Lidé se dělí podle tříd, pohlaví atd. Tato rozdělení formují základy sociální struktury, která hraje důležitou roli v rozdělení moci statutu a příležitostí.

Třída

V sociální práci je tento termín používán volně, k indikování různých úrovní ekonomické moci. Příslušnost k nižší třídě je vztahována k chudobě, nekvalitnímu bydlení, špatnému zdraví a nedostatku příležitostí.

Pohlaví

V sociální práci hovoříme o rozdílech mezi pohlavími jako Gender rozdílech. Ženy a muži jsou socializováni do různých vzorců chování, jazyka, myšlení, vztahů a citových reakcí.

Rasa a etnicita

Rasa je často považována za biologickou záležitost, ale Pilkington (1984) tvrdí, že rasa biologickou kategorií není. Částečně z toho důvodu je k termínu rasa přiřazováno slovo etnicita, abychom zdůraznili, že se vztahuje k sociálnímu seskupení spíše než k biologickému.

Věk

Diskriminace na základě věku je novým příspěvkem k antiopresivnímu diskurzu. Fennel (1988) definuje ateizmus jako bezdůvodnou aplikaci negativních stereotypů na starší lidi. Věk je tedy důležitým sociálním oddělením.

Postižení (invalidita)

Postižení není jen biologickou záležitostí. Má některé sociální implikace. Biologická úroveň je zde opět používána jako prostředek legitimizace nerovných mezilidských vztahů na společenské i politické úrovni.

Psychodynamické zaměření tradiční sociální práce bylo kritizováno pro svou neschopnost brát v úvahu společenskou dimenzi. Z této kritiky se vyvinula systémová teorie s důrazem na společenské systémy. Tato teorie byla kritizována pro své ignorování důležitosti konfliktu, struktury a sociálního rozdělení. Teorie sociální práce nyní pokročila na sofistikovanou úroveň. Je zapotřebí pojmového rámce, který nám umožní rozvinout jasnější porozumění tomu, jak mohou být problémy situovány v tomto širším strukturálním pojetí. Tímto rámcem je PCS analýza.

PCS analýza

Pro pochopení role nerovnosti a diskriminace v sociální situaci klienta a v interakcích mezi klienty a sociálním státem je vhodné situaci analyzovat prostřednictvím tří stupňů (P, C, S)

P – personal / psychological - na tomto stupni se nacházejí myšlenky, pocity, postoje a činy jednotlivce. P také odkazuje na praxi (practice) a dále také na předsudky (prejudice).

C – cultural – týká se toho, co je společné (commonalities). Snaží se vytvořit konsensus (conformity) se sociálními normami. Prostředkem k přenosu a posílení této kultury je humor (comic humour) .

S – structural – týká se strukturální úrovně a sociálního dělení (social divisions) . Odkazuje také na možnosti institucionalizace diskriminace a útlaku ve struktuře společnosti.

Stupeň P je zakotven uvnitř C. Z toho vyplývá, že naše myšlenky, činy, postoje a pocity, jsou jedinečné, ale vždy musíme brát v úvahu mocnou roli kultury.

Stupeň C představuje zájmy a vliv společnosti prostřednictvím procesu socializace.

Analýza PCS není rozhodující, spíše než jako individuální chování by měla být chápána v širším sociálním a kulturním kontextu. Avšak i tento kulturní kontext je nutné chápat ve strukturálním kontextu. To znamená, že stupeň C je zakotven ve stupni S. abychom pochopili úroveň C, potřebujeme ji uvést do spojitosti se stupněm S.

Analýza PCS ukazuje odlišné stupně, na které se diskriminace zaměřuje a jak se tyto stupně navzájem doplňují.

Strukturované nerovnosti a institucionální útlak

Výhodou používání PCS analýzy je, že ukazuje nedostatečná vysvětlení, která končí už na osobním stupni. Útlak a diskriminace nemohou být vysvětleny jednoduše odvoláním se na osobní předsudky. Diskriminace je odraz a šířitel strukturovaných nerovností. Fakt, že žijeme ve stratifikované společnosti znamená, že nerovnosti jsou nedílnou součástí sociálního pořádku a tento pořádek dokonce posilují. Tím se dostáváme k pojetí institucionálního útlaku. Existuje mnoho pojetí sociální

práce, které riskují institucionální útlak, například sexismus v některých formách rodinné terapie. Toto pojetí je proto důležitou součástí teorie antiopresivního přístupu.

Ideologie: moc myšlenek

Ideologie je soubor myšlenek spojených s určitým souborem sociálních dohod. Ideologie legitimizuje status quo. Hall (1986) říká, že ideologie pomáhá udržovat sociální pořádek, protože je nedílnou součástí mocenských vztahů ve společnosti. Lze použít mnoha ideologických nástrojů. Ideologie určuje, co je normální a také co je abnormální. Důležitým instrumentem je norma. Norma je však dvojsmyslný pojem. Může se týkat statistické normy, kvantitativního měřítka. Například heterosexuálové jsou normální, pokud je heterosexuální většina lidí. Norma ale může být chápána i v tom smyslu, co by mělo být. Tedy ideologická norma. Jiným nástrojem ideologie je uvádění určitých cílů nebo hodnot jako přirozených, čímž se dosahuje legitimizace. Významnou součástí ideologie je používání stereotypů. Righton (1990) vysvětluje rozdíl mezi zosobňováním a stereotypy. Zosobňování je soubor charakteristik a očekávání spojených s určitou osobou, skupinou nebo věcí. Je to způsob, jak zjednodušit sociální realitu. Tento proces se však může zvrhnout ve stereotypizování. Stereotypy jsou mocnými nástroji ideologie a jsou proto významnou překážkou v rozvoji antiopresivního přístupu. V rámci analýzy PCS ideologie funguje jako pojítko, které váže stupně analýzy dohromady.

Role jazyka

Pugh (1996) říká, že pro porozumění role jazyka je třeba brát v úvahu tři rozhodující prvky:

- 1) Neexistuje jednoduchý vztah mezi jazykem a vnějším světem.
- 2) Výběr jazyka má význam už sám o sobě.
- 3) Jazyk a jeho výraz odhalují moc, jazyk není neutrální.

Pro současné potřeby se zaměříme na dva aspekty jazyka :

- 1) Typ diskriminace v některých formách jazyka.
- 2) Objasnění terminologie v konstruování základny pro antiopresivní přístup.

Použitá literatura:

Thompson, Neil, Anti – discriminatory practice, Palgrave, 2001